

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน พระราชทานไว้ตอนหนึ่งว่า “การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาความรู้ ความสามารถ ความคิด ทักษะ ค่านิยม และ คุณธรรมของบุคคล เพื่อให้เป็นพลเมืองดี มีคุณธรรมและมีประสิทธิภาพ การพัฒนาประเทศย่อมทำได้สะดวกราบรื่นได้ผลที่แน่นอนและรวดเร็ว” (ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และคณะ, 2520, หน้า 3)

ในการพัฒนาคนในสังคมให้มีความรู้ มีคุณธรรม สามารถพึ่งตนเองและนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาพัฒนาคุณภาพชีวิต รู้จักแก้ปัญหาเพื่อจะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างเป็นสุขนั้น กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบต่อการศึกษาโดยตรง จึงต้องมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง หลักสูตรทั้งระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษาให้ทันกับเหตุการณ์อยู่เสมอ

วิชาศิลปะเป็นวิชาที่มุ่งส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความรัก ความนิยมชมชื่น ความซาบซึ้งในความงาม ความมีคุณค่าในทางจิตใจ และมุ่งเสริมให้มีความคิดริเริ่ม โดยแสดงออกในทางที่ดีงาม เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม พะนอม แก้วกำเนิด (2533, หน้า 33-34) จุดมุ่งหมายของกลุ่มวิชาศิลปะยังเป็นการให้การศึกษาคือจะช่วยให้ผู้เรียนซึ่งกำลังอยู่ในช่วงวัยรุ่น ได้เกิดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาตนเองทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยมุ่งเน้นการสร้างแบบพฤติกรรมให้มีบุคลิกภาพที่ดี มีคุณธรรม มีสุนทรียะ และอุปนิสัยที่พึงประสงค์ กระทรวงศึกษาธิการ (2545, หน้า 10)

การสอนศิลปะในโรงเรียนมิได้มุ่งเน้นให้เด็กเป็นศิลปิน แต่มุ่งเน้นพัฒนาการทางศิลปะที่มีอยู่ในตัวเด็กให้พัฒนาไปจนถึงขีดสุด จากการแสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์ ตามระดับอายุและขีดความสามารถในการสอนศิลปะจะต้องไม่คำนึงถึงผลสำเร็จของผลงาน แต่ควรคำนึงถึงกระบวนการทำงาน ซึ่งจะนำไปสู่พัฒนาการทางด้านทัศนคติ อันได้แก่ ความรู้สึกรัก อารมณ์ ความสนใจ ค่านิยม รสนิยมที่ดี อันเป็นเป้าหมายของศิลปศึกษา วิชัย วงษ์ใหญ่ (2521, หน้า 2) ความสำคัญของวิชาศิลปศึกษาดังกล่าว จึงช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่จะช่วยพัฒนานักเรียนในทุก ๆ ด้านให้เติบโตขึ้นอย่างมีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

กระบวนการเรียนการสอนศิลปะในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา จะเน้นการให้อิสระแก่ผู้เรียนในการแสดงออกเฉพาะตัว เปิดโอกาสให้ผู้เรียนใช้จินตนาการความคิดสร้างสรรค์ให้ผู้เรียนได้เกิดการพัฒนาทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ และสังคม โดยใช้กระบวนการปฏิบัติกิจกรรม ศิลปะต่าง ๆ มะลิฉัตร เอื้ออนันท์ (ม.ป.ป., หน้า 1) การที่จะให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ โดยเปลี่ยนพฤติกรรมไปสู่จุดประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนด ต้องอาศัยกระบวนการเรียนของนักเรียนและกระบวนการสอนที่มีประสิทธิภาพของครู กมล สุกประเสริฐ และคณะ (2523, หน้า 139)

ครูจึงควรมีความรู้ด้านศิลปะและมีทักษะในสิ่งที่จะสอนเป็นอย่างดี จะทำให้มองเห็นภาพรวมของการจัดกระบวนการเรียนการสอนได้อย่างกว้างและลึก วิชัย วงษ์ใหญ่ (2528, หน้า 42) และตระหนักเสมอว่าบทบาทของผู้สอนนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ความเป็นครูนำบทบาทการเป็นศิลปิน เพราะเรากำลังให้การศึกษาศิลปะแก่นักเรียน วิชัย วงษ์ใหญ่ (2529, หน้า 113) ครูผู้สอนศิลปศึกษานี้ เป็นผู้ที่มียุทธศาสตร์อย่างสูงในการที่จะส่งเสริมพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นในตัวเด็กด้วยวิธีการจัดกิจกรรมทางศิลปะที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออกด้านความคิดสร้างสรรค์ และมีฝีมืออย่างสมบูรณ์ นอกจากนั้นยังต้องเป็นผู้สร้างบรรยากาศสิ่งแวดล้อมในชั้นเรียน เพื่อเป็นการกระตุ้นยั่วยุ ให้เด็กกล้าแสดงออกอย่างมีความเชื่อมั่น กรมวิชาการ (2527, หน้า 42)

ครูผู้สอนที่ไม่มีความชำนาญการเฉพาะวิชา จะจัดการเรียนการสอนไปตามที่หลักสูตรกำหนด นักเรียนที่มีความสามารถพิเศษทางด้านศิลปะเป็นเลิศไม่ได้รับการส่งเสริมจากครูที่จะช่วยพัฒนาความสามารถนั้นให้โดดเด่นออกมา นักเรียนที่ไม่มีความสามารถพิเศษเฉพาะวิชาหรือไม่ชอบวิชาแขนงนี้มักเกิดความเบื่อหน่าย ไม่รู้จะเรียนไปเพื่ออะไร

พินิจ ภวังกระวี (2513, หน้า 114) ได้ให้ความสำคัญของบทเรียนในการเรียนศิลปศึกษาว่า ถ้าจัดให้ถูกต้องและเหมาะสมแล้ว บทเรียนจะช่วยสร้างความมั่นใจให้แก่ นักเรียนมาก การฝึกปฏิบัติวิชาศิลปศึกษา นอกจากความพร้อมในตัวบุคคลแล้ว ยังต้องมีความพร้อมทางด้านวัสดุ อุปกรณ์ที่จะใช้เป็นตัวสื่อในการแสดงออกและพร้อมด้วยสื่อการสอนอีกด้วย เพราะสื่อการสอนที่ดีจะเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างความรู้ ความเข้าใจ และในอีกแง่หนึ่ง จะเป็นตัวกระตุ้นให้มีการแสดงออกเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ วิรุณ คังเจริญ (2526, หน้า 109)

จากการวิเคราะห์ปัญหาร่วมกับครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษาในกลุ่ม โรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี พบว่า

1. ปัญหาเกี่ยวกับครูผู้สอน

1.1 ครูขาดเอกสารประกอบการสอน สื่อการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการของหลักสูตร

1.2 ครูผู้สอนไม่ได้เตรียมการสอน ไม่วางแผนการจัดกิจกรรม ไม่มีแผนการสอน

1.3 ครูผู้สอนขาดความชำนาญเฉพาะด้าน ไม่ได้สอนตรงตามสาขาที่ตนถนัด

1.4 ครูผู้สอนต้องการแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาตนเอง

2. ปัญหาเกี่ยวกับผู้เรียนและอื่นๆ

2.1 ไม่มีแบบเรียน

2.2 ผู้เรียนมีเวลาฝึกปฏิบัติน้อย

2.3 ผู้เรียนขาดทักษะในการทำงาน

2.4 ผู้เรียนมีเจตคติที่ไม่ดีต่อวิชาศิลปศึกษา

2.5 ช่วยเหลือครูโดยมีคู่มือการนิเทศการสอน

ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญและปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น และเชื่อว่า หากผู้สอนมีความสามารถในการจัดทำเอกสารประกอบการสอน สื่อการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการของหลักสูตรและสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน จะช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ทุกกรณี ดังนั้นผู้วิจัยจึงทำการศึกษาค้นคว้า จัดทำและพัฒนา “คู่มือการนิเทศการสอนวิชาศิลปศึกษาตามหลักสูตรขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3” ให้สอดคล้องกับความต้องการของหลักสูตรขั้นพื้นฐาน ซึ่งกำหนดความรู้ทั้งทางทฤษฎีและการปฏิบัติที่มีความสอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียน เพื่อพัฒนาสติปัญญาของตนเอง ตำรวจความถนัดและความสนใจทางศิลปะให้เห็นคุณค่าของศิลปะกับชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพ เพื่อส่งเสริมการแสดงออก เกิดการนิยมชมชื่น อันจะนำไปสู่การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยเป็นพื้นฐานไปสู่งานอดิเรกหรือการประกอบอาชีพ กระทรวงศึกษาธิการ (2545, หน้า 124) ทั้งนี้ เพื่อให้ครูผู้สอนศิลปศึกษาสามารถนำคู่มือ การนิเทศการสอนศิลปศึกษาตามหลักสูตรขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3 ไปใช้ในการพัฒนาการสอนวิชาศิลปศึกษา เป็นแนวทางในการพัฒนาตนเอง พัฒนาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา อีกทั้งเพื่อพัฒนาทักษะทางด้านศิลปะมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และมีเจตคติที่ดีต่อวิชาศิลปศึกษาของนักเรียนให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อสร้างคู่มือการนิเทศการสอนวิชาศิลปศึกษา ตามหลักสูตรขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3

2. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพ โดยศึกษาจากความเหมาะสมและความพึงพอใจของครู ในการใช้คู่มือการนิเทศการสอนวิชาศิลปศึกษา ตามหลักสูตรขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3

ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้คู่มือการนิเทศการสอนวิชาศิลปศึกษา ตามหลักสูตรขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3
2. ได้พัฒนาการสอนของครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษา ของโรงเรียนมัธยมศึกษา

เขตการศึกษา 12

3. ได้พัฒนาคุณภาพของนักเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของหลักสูตรปัจจุบัน
4. เป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองของครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษา
5. ผลจากการศึกษาครั้งนี้ อาจใช้เป็นแนวทางการทำวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาการสอน

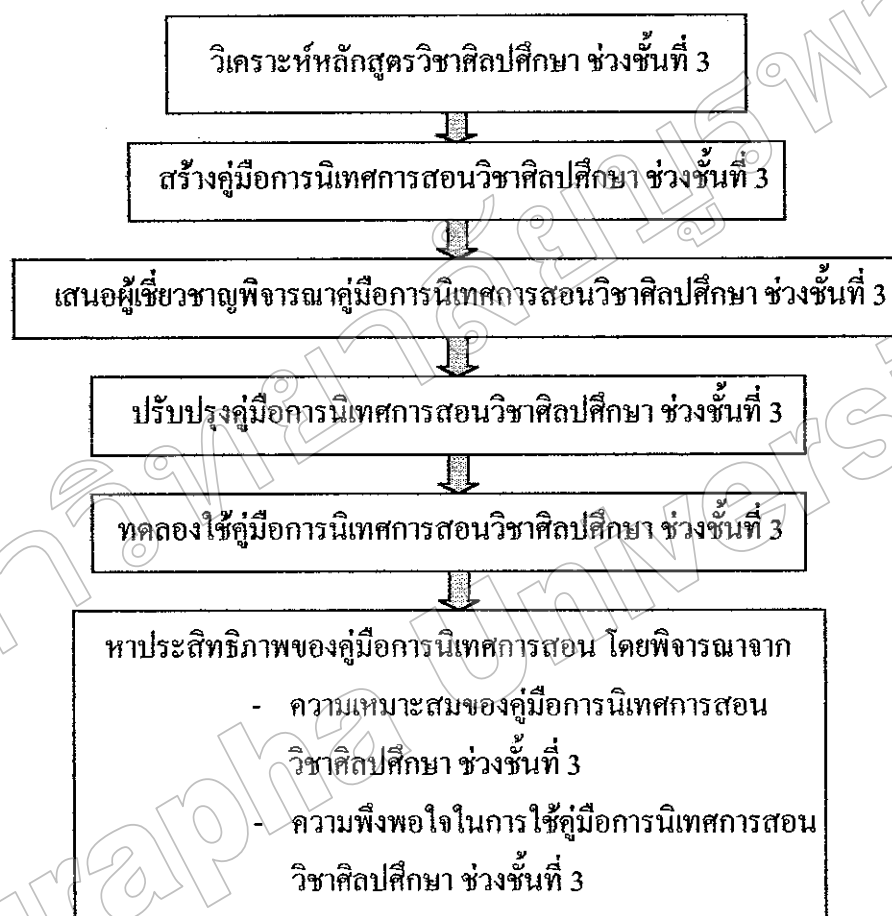
วิชาต่าง ๆ ต่อไปได้

คำถามการวิจัย

คู่มือการนิเทศการสอนวิชาศิลปศึกษา ตามหลักสูตรขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3 ที่สร้างขึ้น มีประสิทธิภาพในระดับใด

กรอบความคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งสร้างคู่มือการนิเทศการสอนวิชาศิลปะศึกษา ตามหลักสูตรขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3 มีกรอบความคิดในการสร้าง ดังภาพประกอบที่ 1 (คู่มือการนิเทศหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษาและหลักสูตรขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544)

ภาพที่ 1 กรอบความคิดในการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตของเนื้อหา การพัฒนาคู่มือการนิเทศการสอนวิชาศิลปะศึกษา ตามหลักสูตรขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3 มุ่งสร้างคู่มือการนิเทศการสอนวิชาศิลปะศึกษา ตามหลักสูตรขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3 โดยใช้กรอบแนวคิดของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 นำมาบูรณาการให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ การศึกษาขั้นพื้นฐาน

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปศึกษาในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ระยะเวลา
ที่ทำการทดลอง ปีการศึกษา 2545

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร คือ ครู-อาจารย์ที่สอนวิชาศิลปศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา
สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12 จำนวน 175 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ ครูผู้สอนซึ่งเป็นครู
อาจารย์ที่สอนวิชาศิลปศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12
จำนวน 118 คน กลุ่มตัวอย่างดังกล่าวได้มาโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random
sampling)

3. ประเมินคุณภาพของคู่มือการนิเทศการสอนวิชาศิลปศึกษา ตามหลักสูตรขั้น
พื้นฐานช่วงชั้นที่ 3 ประกอบด้วย

3.1 ความเหมาะสมของคู่มือการนิเทศการสอนวิชาศิลปศึกษา ตามหลักสูตร
ขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน

3.2 ความพึงพอใจของครูผู้สอนในการใช้คู่มือการนิเทศการสอนวิชาศิลปศึกษา
ตามหลักสูตรขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. คู่มือการนิเทศการสอนศิลปศึกษา ตามหลักสูตรขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3 หมายถึง
เอกสารที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตรงตามหลักสูตรขั้นพื้นฐาน ตามแนวการปฏิรูปการเรียนรู้ ซึ่งกำหนด
กิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสภาพของผู้เรียน เน้นกระบวนการที่เน้นทักษะของ
นักเรียนเป็นรายบุคคล และฝึกการทำงานเป็นกลุ่มร่วมกันเป็นหมู่คณะ มีความรับผิดชอบ
การร่วมมือกัน รับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะซึ่งกันและกัน ฝึกการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี
มีกิจกรรมส่งเสริมนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ เน้นพัฒนาการเป็นรายบุคคลตามศักยภาพของ
ผู้เรียน ประกอบด้วยเนื้อหา 9 หน่วย แต่ละหน่วยมีองค์ประกอบ ดังนี้

1.1 จุดประสงค์การเรียนรู้ คือ ลักษณะของพฤติกรรมที่คาดหวังของนักเรียนที่
ต้องการให้เกิดขึ้นจากประสบการณ์เรียนรู้จากเนื้อหาและกิจกรรมต่าง ๆ ภายในของเขตของ
เนื้อหาหน่วยนั้น ๆ โดยกำหนดให้ครอบคลุม 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านทักษะ / กระบวนการ
ด้านคุณลักษณะ

1.2 สารสำคัญ หรือความคิดรวบยอด คือ แก่นของความรู้ ทักษะและเจตคติที่ต้องการได้รับหลังเรียนหัวข้อนั้น ๆ แล้ว จัดเป็นหัวใจหรือตะกอนของความรู้ ความสามารถที่จะติดค้างกับนักเรียนไปในอนาคต และจัดเป็นกรอบกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ประจำหัวข้อเรื่องนั้น ๆ

1.3 เนื้อหา เป็นสาระของความรู้ที่ต้องการให้ผู้เรียนได้รับรู้ในชั่วโมงเรียนนั้น

1.4 กิจกรรมการเรียนรู้ เป็นขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ทราบแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในเนื้อหานั้น ๆ อย่างละเอียด โดยแบ่งเป็นขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นสอน ขั้นสรุป

1.5 สื่อการเรียนรู้ เป็นวัสดุและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ครูและนักเรียนใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในเรื่องนั้น ๆ สอดคล้องกับบทเรียน เพื่อช่วยเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี

1.6 คู่มือนักเรียน หมายถึง เอกสารที่ประกอบด้วย เนื้อหา ใบความรู้ ใบงาน ซึ่งมีลำดับขั้นตอน กิจกรรมที่นักเรียนต้องปฏิบัติในแต่ละหน่วยการเรียนรู้

1.7 คู่มือครู หมายถึง เอกสารที่แสดงแนวทางการสอน เนื้อหาแต่ละหน่วยเรียน แบ่งเป็น 3 ส่วน คือ ขั้นตอนกิจกรรม รายการปฏิบัติตามขั้นตอนของกิจกรรม และสื่อวัสดุที่ใช้ ซึ่งแต่ละส่วนแสดงไว้อย่างละเอียด เพื่อเป็นการชี้แนะและอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้สอน ในการเตรียมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1.8 การวัดผล ประเมินผล การวัดผลเป็นกระบวนการใช้เครื่องมือ เพื่อตรวจสอบผลที่เกิดจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งมีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ มีทั้งประเมินการปฏิบัติงานกลุ่ม และประเมินผลพฤติกรรมรายบุคคล โดยมีเกณฑ์การพิจารณา คือ ความตั้งใจ ความคิดริเริ่ม การใช้เส้น ทำงานตามขั้นตอน ทำงานเสร็จตามเวลา และผลของงาน

1.9 ตำราและหนังสือประกอบ หมายถึง เอกสารที่รวบรวมเนื้อหาวิชาตามหลักสูตร ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการให้ใช้ประกอบการเรียนได้ เป็นการช่วยส่งเสริมความรู้เพิ่มเติมเฉพาะเรื่องให้แก่ผู้เรียน

1.10 แบบทดสอบท้ายหน่วยการเรียนรู้ หมายถึง แบบทดสอบภาคทฤษฎีในลักษณะปรนัย 4 ตัวเลือก ที่ผู้สอนใช้ประเมินผลผู้เรียนหลังจากการเรียนจบในแต่ละหน่วยการเรียนรู้

2. ครูผู้สอนวิชา หมายถึง ครู-อาจารย์ผู้สอนวิชาศิลปศึกษาของช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12

3. นักเรียน หมายถึง นักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในช่วงชั้นที่ 3 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา
สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12

4. สารการเรียนรู้ หมายถึง กลุ่มวิชาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนวิชาศิลปศึกษา
ช่วงชั้นที่ 3

5. ประสิทธิภาพของกลุ่มการนิเทศการสอนวิชาศิลปศึกษา ตามหลักสูตรขั้นพื้นฐาน
ช่วงชั้นที่ 3 หมายถึง คุณภาพของกลุ่มการนิเทศการสอนวิชาศิลปศึกษามีความเหมาะสมกับ
เนื้อหาสาระในช่วงชั้นที่ 3 โดยการประเมิน 2 ประการ คือ

5.1 ความเหมาะสมของกลุ่มการนิเทศการสอนวิชาศิลปศึกษา ตามหลักสูตร
ขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3 หมายถึง เนื้อหาสาระและกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
และการวัดผลประเมินผลมีความเหมาะสม

5.2 ความพึงพอใจในการใช้คู่มือการนิเทศการสอนวิชาศิลปศึกษา ตามหลักสูตร
ขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3 หมายถึง ความพอใจของครูผู้สอนศิลปศึกษาในการใช้คู่มือการนิเทศ
การสอนวิชาศิลปศึกษา ตามหลักสูตรขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3